

TELEKOMUNIKACIJE V LUČI PRIBLIŽEVANJA EVROPSKI UNIJI IN SODOBNIM TENDENCAM V SVETU²

O razvoju in pomenu telekomunikacij³ se v zadnjem desetletju in pol govori v presežnikih. Med najpomembnejšimi razlogi za to so:

- izredna dinamika rasti telekomunikacij v primerjavi z drugimi panogami (štirikrat hitreje kot rast celotnega svetovnega gospodarstva v obdobju 1985-95) in visoki dobički, ki jih pri tem realizirajo proizvajalci opreme, operaterji omrežij in ponudniki storitev;
- hiter in kontinuiran tehnološki napredek znižuje raven in strukturo stroškov, kar omogoča večjo učinkovitost uporabe telekomunikacij in uvajanje inovacij v mnoge proizvodne procese in storitve;
- korenite spremembe v odnosu držav do upravljanja in reguliranja telekomunikacij, ki se od popolne prevlade monopola močno nagibajo v smeri povečevanja konkurence;
- telekomunikacije se intenzivno vključujejo v vse pore gospodarstva ter vzpodbujajo ekonomsko učinkovitost, zato je narodnogospodarski vpliv investicij v telekomunikacije še posebej velik (Armstrong, Vickers 1996). Hkrati vplivajo tudi na različne sfere zasebnega in socialnega življenja.

Vse več držav (tudi držav v razvoju) spoznava pomen dobro razvitega sektorja telekomunikacij ne kot cilja samega po sebi, pač pa kot predpogoja za učinkovito delovanje gospodarstva, javnega sektorja in uprave, povečanje konkurenčnosti gospodarstva, njegov nadaljnji razvoj ter vključevanje v procese internacionalizacije in globalizacije. Moje osnovno izhodišče je, da se v Sloveniji zaradi nezadostnega poznavanja in še bolj zaradi površnega razumevanja premalo zavedamo vseh razsežnosti sodobnih telekomunikacij v gospodarstvu in družbi in se prepočasi odzivamo na dinamične procese v razvoju, upravljanju in reguliranju telekomunikacij. S tem se sami odpovedujemo izkoriščanju priložnosti, ki jih le-te nudijo.

Razvoj na področju telekomunikacij v razvitih državah

Čeprav je splošno priznano dejstvo, da je raven razvitosti telekomunikacij odvisna od ravni razvoja države (ponavadi merjene z BDP), pa velja dodati, da so

¹ Mag. Metka Stare, Center za mednarodne odnose, FDV.

² Prispevek je bil pripravljen v okviru Research Support Scheme of the OSI/HESP, no.944/1996

³ Telekomunikacije ponavadi obsegajo telekomunikacijsko opremo, infrastrukturo (omrežje) in storitve (storitve govorne telefonije in druge storitve). V članku se bomo osredotočili na infrastrukturo in storitve.

najvišjo stopnjo razvoja telekomunikacijskega sektorja dosegle tiste države, ki so začele najprej uvajati konkurenco na področje storitev in infrastrukture (ZDA, Velika Britanija, skandinavske države).

V EU so še v začetku osemdesetih let trdno zagovarjali monopol v telekomunikacijski infrastrukturi in govorni telefoniji, vendar so ugotovili, da so tudi zaradi tega cene njihovih telekomunikacijskih storitev precej višje od ameriških in da njihova podjetja zgubljajo na konkurenčnosti v primerjavi z ameriškimi. Zato so začele države EU pod pritiskom poslovnih lobijev in zaradi povečanja učinkovitosti notranjega trga, vzpodbujati uvajanje konkurence in jo z odločnimi koraki tudi uresničevati, ne glede na nasprotovanje državnih monopolnih operaterjev. Tudi upoštevanje dejstva, da so razvite telekomunikacije podlaga za vrsto informacijskih storitev in predpogoj za vzpostavitev informacijske družbe, je prispevalo v temu. Prizadevanja za sprostitev telekomunikacij so dosegla vrhunec v začetku tega leta (1.1.1998), ko je EU popolnoma odprla trg telekomunikacij, torej tudi osnovno govorno telefonijo in omrežje⁴. Manj razvitim članicam oziroma tistim z majhnim omrežjem je dovoljeno prehodno obdobje petih let. Vendar pa so nekatere države EU (Grčija, Portugalska in Irska), ki lahko izkoristijo prehodno obdobje do popolne liberalizacije telekomunikacij že nakazale, da želijo to obdobje čim bolj skrajšati. Ugotavljajo, da zaščita ne prinaša željenih učinkov, zlasti pa ne nižjih cen in višje kakovosti storitev, kar se je pokazalo v državah, ki so prej uvedle konkurenco na področju telekomunikacijske infrastrukture in govorne telefonije (Velika Britanija, Švedska, Finska, Danska).

Postopoma je prevladalo prepričanje, da je uvajanje konkurence na področje telekomunikacij, ne glede na velikost države in razvitost panoge, nujna. Tudi sicer mnogi ugotavljajo (Baer 1996), da odlaganje uvedbe konkurence pomeni izgubo naslednjih koristi:

- večja raznovrstnost in hitrejša uvajanje inovacij v storitvah;
- nižje cene za uporabnike in zato večja uporaba storitev;
- večje investicije v telekomunikacijski sektor, ki prinaša nadpovprečne dobičke in zato pozitivno učinkuje na celotno gospodarstvo;
- povečanje produktivnosti uporabnikov telekomunikacijskih storitev, kar krepi rast in inovacije drugih sektorjev⁵ (privatnega in javnega).

Kako se Slovenija odziva na spremembe na področju telekomunikacij

Slovenija zaenkrat prednjači v osnovnih kazalcih razvoja telekomunikacij (gostota priključkov na 100 prebivalcev)⁶ med nekdanjimi socialističnimi državami,

⁴ Dejstvo, da zakon dovoljuje konkurenco, še ne pomeni, da dejansko obstaja učinkovita konkurenca, saj je moč nekdanjih monopolistov velika. Vendar pa njen obstoj pomeni stalni pritisk na nekdanjega monopolista, da poveča učinkovitost in se prilagodi zahtevam uporabnikov ter poveča inovativnost, kar vzpodbuja investicije in razvoj telekomunikacij.

⁵ Največje koristi ima storitveni sektor, saj so telekomunikacije omogočile inovacije v vrsti storitev (npr. naročanje in prodaja po telefonu, elektronska izmenjava podatkov, tele-bančništvo).

⁶ Ta kazalec ne upošteva mobilnih telefonskih priključkov.

čeprav primerjava z njimi ni povsem primerna, saj smo bili že pred začetkom tranzicije v razvoju telekomunikacij daleč pred temi državami. Sedaj se nam nekatere že približujejo zaradi zelo dinamičnega razvoja na področju telekomunikacij v devetdesetih letih. Za povprečjem EU kar precej zaostajamo, manj pa za slabše razvitimi državami EU (Tabela 1). Nekatere analize ugotavljajo (Teleconsult 1997), da bi ob sedanji dinamiki naraščanja priključkov potrebovali skoraj 10 let da dosežemo povprečje EU.

Tabela 1: Število telefonskih priključkov na 100 prebivalcev, 1990, 1995

Država	1990*	1995*	1995**
EU***	42,6	53,0	-
OECD	41,3	47,2	54,4
Avstrija	41,8	46,6	51,1
Belgija	39,3	45,6	47,9
Finska	53,5	55,0	74,9
Irska	28,1	36,7	40,4
Portugalska	24,1	36,1	39,6
Švedska	68,3	68,1	90,9
ZDA	54,6	62,7	75,6
Česka republika	15,7	23,2	23,7
Madžarska	9,6	21,1	23,7
Slovenija	21,5	31,4	32,8

* Število fiksnih telefonskih priključkov na 100 prebivalcev

** Število fiksnih in mobilnih telefonskih priključkov na 100 prebivalcev

*** Za leto 1990 je povprečje EU12, za leto 1995 pa povprečje EU15

Vir: OECD Communication Outlook 1997, str. 50, Statistični letopis RS 1996, str. 353, World Development Indicators 1997, World Bank, Panorama of EU Industry 1997.

Ob primerjavah z razvitimi državami je potrebno upoštevati še naslednje. Izkušnje razvitih držav kažejo, da se dinamika naraščanja števila priključkov na 100 prebivalcev ustali pri številu 60, pri čemer niso upoštevani mobilni priključki, ki v zadnjih letih naraščajo veliko bolj dinamično kot fiksni⁷. V državah srednje in vzhodne Evrope je slika drugačna, saj se je po nekaterih podatkih naraščanje števila priključkov zaustavilo že pri številu 40. To potrjuje primer tistih slovenskih krajev, ki so že dosegli takšno gostoto. Vzroki še niso popolnoma jasni, verjetno pa so tudi posledica cenovnih neravnovesij (cena priključka je pri nas relativno visoka), nižje ravni dohodka kot v razvitih državah, ki vpliva na to, da se povečuje zlasti

⁷ V letu 1995 je število novih mobilnih telefonskih priključkov v svetu prvič preseglo število novih fiksnih priključkov. Rekordirji na tem področju so skandinavske države. V letu 1995 je bilo razmerje med novimi fiksnimi in mobilnimi priključki na Finskem 1:41, na Norveškem 1:10 in na Švedskem 1:13,6, kar je vsekakor posledica geografskih značilnosti.

število mobilnih priključkov pri premožnejših slojih in pri poslovnih subjektih, ki že imajo en fiksni priključek. Zaradi tega bo potrebno med kazalce razvoja telekomunikacij nujno vključevati celotno število telefonskih priključkov (glej Tabelo 1).

Čeprav je izboljšanje dostopa do telekomunikacij oziroma povečanje gostote priključkov osnova hitrejšega ekonomskega in socialnega razvoja, je očitno, da postajajo tudi drugi kriteriji razvoja telekomunikacij pomembni, seveda ko je enkrat dosežen določen nivo dostopa. To se nanaša zlasti na zmogljivost omrežja, kakovost storitev, hitrost prenosa velikih količin podatkov, uvajanje novih storitev prilagojenih zahtevam potrošnikov, kar vse zahteva ogromna vlaganja in konkurenčno okolje.

Domači monopolni operater telekomunikacij je v zadnjih letih (tudi pod vplivom prevladujočih gibanj v razvoju telekomunikacij v svetu) dosegel hitro rast števila priključkov (od 24 na 35,5 priključkov na 100 prebivalcev med leti 1991-97) in posodobitev omrežja (skoraj 70 odstotna stopnja digitalizacije omrežja), močno zmanjšal število čakajočih na novi priključek ter uvedel nekatere nove storitve, kar je zahtevalo znatne investicije. Obenem je vlada začela z usklajevanjem tarif s ciljem približevanja poprečju v EU.

Dosežki Telekoma so nedvoumni, precej manj pa smo lahko zadovoljni z ravnanjem države, ki regulira področje telekomunikacij. Novi zakon o telekomunikacijah⁸ iz leta 1997 uvaja konkurenco na področje mobilne telefonije, medtem ko ostaja osnovna govorna telefonija in upravljanje omrežja monopol Telekoma do konca leta 2000. Cenovna politika telekomunikacijskih storitev ni utemeljena na dejanskih stroških, usklajevanje z evropskimi standardi pa poteka zelo počasi. Tudi pri razvoju in financiranju infrastrukture se ne upošteva potrebe in nujnosti vključevanja privatnih investorjev in po bolj komercialnem pristopu, ki prevladuje v svetu (IFC, World Bank 1997).

Vprašanje je, ali odlaganje uvedbe konkurence na področju osnovnih telekomunikacijskih storitev in omrežja v Sloveniji komu koristi in kdo s tem izgublja? Slovensko gospodarstvo je vse bolj vpeto v mednarodno menjavo (delež menjave blaga in storitev v družbenem bruto proizvodu dosega okoli 110 odstotkov), v dnevne povezave s strateškimi partnerji v tujini, v vsakodnevno izmenjavo informacij z njimi, v mednarodni pretok kapitala in storitev⁹. Učinkovitost teh povezav vse bolj vpliva na njegovo konkurenčnost. Z intenziviranjem stikov z EU se bo ta trend samo še okrepil in tudi uprava in ves javni sektor bodo izmenjavali vse več informacij s tujino. S tem se povečujejo potrebe po novih storitvah in infrastrukturne zmogljivosti za njihovo uporabo bodo opredeljevale našo sposobnost za hitro in kakovostno komunikacijo.

Delež mednarodnega telefonskega prometa v Sloveniji se v primerjavi z domačim stalno povečuje (v letu 1996 je obseg mednarodnega prometa že

⁸ Ker je od predloga do končnega sprejema zakona poteklo več let, je ta zakon bolj usklajen z evropsko zakonodajo iz začetka devedesetih let. Ni zasnovan na tržnih principih, zato ga bo nujno spremeniti (Medved, 1997).

⁹ Zlasti mednarodna menjava storitev z visoko vsebnostjo znanja in informacij (npr. računalniške, inženirske in izobraževalne storitve) je vitalno odvisna od moderne in učinkovite telekomunikacijske podpore.

prekoslil domačega). Ker so cene mednarodnega prometa še vedno višje kot je poprečje v EU, so stroški komuniciranja s tujino višji, kar postavlja naše subjekte v slabši položaj v primerjavi s partnerji iz tujine, zlasti kadar gre za vsakodnevne stike v okviru raznih dolgoročnih poslovnih povezav. Po drugi strani je vprašljivo, če je omrežje domačega monopolista dovolj zmogljivo za omogočanje kakovostnega in hitrega prenosa naraščajoče količine podatkov oziroma, če lahko samo z lastnimi sredstvi in znanjem zagotovi potrebno dinamiko investiranja v posodobitev omrežja in storitev¹⁰.

V Sloveniji se ohranja monopol na področju govorne telefonije še skoraj cela tri leta (do konca leta 2000), čeprav javnost ne pozna utemeljenih razlogov. Če je to strateški interes države, potem ne upošteva vseh elementov strateškega pomena telekomunikacij v sodobnem gospodarstvu - to pa je predvsem vzpostavitev visoko zmogljivega, odprtega omrežja, ki bo omogočalo hiter, zanesljiv, kakovosten in učinkovit prenos množice podatkov med pravnimi in fizičnimi osebami ter njihovo povezovanje s tujimi partnerji, ki je ob zagotavljanju univerzalnega dostopa predpogoj za graditev informacijske družbe.

Pri nas se ob zadrževanju monopola v osnovni govorni telefoniji ne razmišlja veliko o tem, če gospodarstvo in potrošniki kaj izgubljajo. Na prvi pogled se zdi, da tudi nekateri drugi dejavniki ne govorijo v prid hitrejšega odpiranja konkurence: EU ni preveč kritična glede razvoja telekomunikacij v Sloveniji, tudi zato, ker še ohranjamo vodilno mesto med nekdanjimi socialističnimi državami; Slovenija zaenkrat ne odstopa od kriterijev EU, ki omogočajo manj razvitim članicam, da kasneje (do leta 2003) uvedejo konkurenco na trg govorne telefonije in infrastrukture; cene v domačem telefonskem prometu so zaradi tarifne politike, ki je v preteklosti subvencionirala domači na škodo mednarodnega prometa, še vedno nizke v primerjavi z EU. Na videz torej ni razlogov za hitrejšo uvedbo konkurence, saj slednja znižuje cene, pri nas pa bo potrebno za uskladitev s standardi EU cene v domačem prometu povišati¹¹.

Prednosti konkurence na področju telekomunikacij

Zgornje razmišljanje zanemarja več dejstev. Osnovni motiv za uvedbo konkurence na področju telekomunikacij je povečanje učinkovitosti in vzpodbujanje nadaljnjega razvoja telekomunikacij. Konkurenca prinaša potrošnikom večjo izbiro in boljšo kakovost storitev, lažji dostop do znanja. Podatki OECD kažejo, da so koristi konkurence vidne v vseh sferah gospodarstva v obliki nove tehnologije, inovativnih in inteligentnih storitev in nižjih cenah telefonskih pogovorov. Tudi zaposlenost v sektorju telekomunikacij se je v državah z liberaliziranim trgom

¹⁰ Pri nekaterih novih storitvah se že pojavlja problem negativnih eksternih učinkov, ki izvirajo iz zastarelosti tehnologije central in preobremenjenosti oziroma premajhnih zmogljivosti omrežja.

¹¹ Ob tem se zanemarja, da je cena telefonskega priključka v Sloveniji občutno previsoka, da so višje tudi cene mednarodnih pogovorov in zakupa vodov (pri prenosu večjih količin podatkov je to zelo pomembno), torej da obstajajo še velike motnje v tarifni politiki, kar ne vpliva ugodno na razvoj telekomunikacij.

(ZDA, Velika Britanija, skandinavske države) od začetka devetdesetih let povečevala, medtem ko je v državah z monopolnim trgom padala.

Konkurenca sili vsakega monopolista, da izboljša kakovost storitev in se bolj potrudi za zadovoljitev zahtev kupcev, hkrati pa spodbuja investicije v ta sektor, ki imajo širše gospodarske učinke. Ko se proces enkrat sproži, deluje v smeri kontinuiranega inoviranja in povečevanja fleksibilnosti ponudnikov storitev. Da ta mehanizem deluje tudi pri nas kaže, ofenzivna promocija Mobitela v zadnjem času in ponujanje "ugodnih razmerij". Zaenkrat edini operater mobilne telefonije želi z dodatnimi popusti in storitvami pridobiti čim več naročnikov pred prihodom konkurence. V takšnem obnašanju ni nič napačnega, saj imajo od tega koristi potrošniki, hkrati pa se začneja tržna tekma, ki bo rezultirala v novih investicijah.

Napredek na področju telekomunikacij je bliskovit, prihaja do integracije in konvergence digitalnih medijev (npr. kabelske televizije in lokalne telefonije), zato lahko različne storitve tečejo po istih vodih. Z enim aparatom je možno telefonirati v omrežju mobilne in klasične fiksne telefonije, kar omogoča cenejše telefoniranje in optimalno dosegljivost za uporabnika, ki ima lahko eno naročniško številko za obe omrežji. Med zadnjimi inovacijami naj bi bila tehnologija, ki zagotavlja poceni in visoko hitrost dostopa do interneta preko omrežja elektro distributerjev, ki je bolj dostopno kot telefonsko. Težko je predvideti bodoče inovacije, ki lahko popolnoma spremenijo pomen sedanjih tehnologij. Bolj gotovo je, da je v takšnih razmerah čakanje in odlaganje uvedbe konkurence, ki pospeši uporabo novih tehnologij, lahko kontraproduktivno.

Znanje, ki je eden ključnih vzvodov razvoja, še posebej v majhnih državah, bo odvisno od sodobnega izobraževalnega sistema, temelječega na množični in splošno dostopni informacijsko-komunikacijski infrastrukturi, ki bo omogočala kvaliteten in hiter prenos informacij. Tudi ta vidik, in druge širše koristi, je potrebno upoštevati pri uvajanju konkurence v osnovne telekomunikacijske storitve in storitve omrežja.

Zato je predvsem v našem interesu, da te segmente telekomunikacij prej odpremo konkurenci, ne pa da se obnašamo kot da je to potrebno storiti samo zaradi približevanja EU. Pojavijo se lahko tudi negativne posledice sprostitve (npr. glede zagotavljanja dostopa do osnovnih storitev vsem uporabnikom, glede razvoja ruralnih telekomunikacij¹²), ki pa se lahko s sodobnimi rešitvami, s pomočjo EU skladov in ustrezno in bolj inovativno regulativo precej ublažijo.

Korak naprej, ne čakanje na prehodno obdobje

Priznati je treba, da hitrejša odpiranje telekomunikacijskega trga ni enostavno: zahteva ne samo ogromna vlaganja v infrastrukturo, temveč tudi v tehnologijo, v visoko kvalificirane in usposobljene kadre. Še zlasti je pomembno okrepiti znanje na področju regulacije telekomunikacij, saj regulacija ne bi smela ovirati, ampak slediti razvoju tehnologije in vzpodbujati monopolnega operaterja za tržno tekmo.

¹² V Sloveniji je gostota telefonskih priključkov na gospodinjstvo v urbanih naseljih dvainpolkrat večja kot v ruralnih.

To zahteva večjo fleksibilnost regulativne funkcije in njeno dejansko ločitev od lastniške funkcije¹⁵. Hkrati se je treba zavedati, da uvedba konkurence ni končni cilj in da obstaja več vrst konkurence (Helm, Jenkinson 1997).

Prvi korak v tej smeri bi lahko bila že strateška povezava dosedanjega operaterja z domačim ali s tujim partnerjem. Če želimo dobiček iz telekomunikacijskega sektorja zadržati doma, potem bi lahko konkurenco uvedli prej kot je opredeljeno v zakonu vsaj preko obstoječih alternativnih omrežij (Eles, železnica, kabelska televizija), ki že imajo infrastrukturo in jo tudi posodablajo. Slednja bi lahko služila vsaj nekaterim uporabnikom telekomunikacijskih storitev, ob zagotovitvi inter-operabilnosti z javnim telekomunikacijskim omrežjem pa tudi drugim uporabnikom. Konkurenca omrežij bi pospešila uvajanje bolj učinkovitega upravljanja pri monopolnem operaterju. Tudi EU je že pred leti omogočila konkurenco preko nosilcev vzporednih omrežij.

Vsekakor je nujno sodelovanje s tujimi strateškimi partnerji, ki je pomembno z vidika pridobivanja dodatnih sredstev za hitrejšo dinamiko investiranja v razvoj telekomunikacij, še bolj ključno pa je sodelovanje z njimi zaradi pridobivanja tehnologije in različnih znanj na področju upravljanja, organizacije, trženja in prilagajanja potrebam segmentiranih kupcev. To je področje, ki ga zaradi pomanjkanja tradicije in odsotnosti konkurence, kljub izboljšavam v zadnjih letih, še ne obvladamo.

Hkrati je potrebno takoj znižati cene za mednarodni promet na raven povprečja EU (v tem primeru odpadejo izgovori o inflacijskem vplivu kot pri povišanju cen v domačem prometu). Na ta način se lahko delno nevtralizira vpliv povečanja cen v domačem prometu na inflacijo in hitreje prilagodi tarife standardom v EU. Ker je po popolni sprostitvi telekomunikacij v večini držav EU tudi tam pričakovati zniževanje cen za lokalne klice, je zelo verjetno, da se tudi uskladitev naših tarif z evropskimi opravi hitreje in s tem omogoči hitrejša uvedba konkurence. Izkušnje govorijo, da je uvedba konkurence bolj kot privatizacija nujna za realizacijo ekonomskih koristi na področju telekomunikacij (Baer 1996).

Ker so telekomunikacije zelo donosen posel je logično, da so povezane s političnimi interesi po zadrževanju dobička v nacionalnih okvirih ali v okvirih ožjih političnih skupin. Slednje je zadrževalo tudi hitrejši sprejem zakona o telekomunikacijah. Z vidika razvoja in koristi poslovnih subjektov in potrošnikov je takšno obnašanje nerazumljivo. Razvojna vizija vladajočih struktur, ki regulirajo področje telekomunikacij, je v mnogih pogledih pomanjkljiva in izvira tudi iz neznanja. Lobiranje v prid vsestranskega in odprtega razvoja telekomunikacij, ki bo združevalo predstavnike stroke, poslovne skupnosti, raziskovalne in akademske sfere ter potrošnikov, brez političnega predznaka, bi se lahko obrestovalo in pospešilo pritisk na uvedbo konkurence. Tudi izkušnje nekaterih članic EU govorijo temu v prid.

¹⁵ Država je še vedno večinski lastnik (74%) Telekomu.

V pogojih hitrega napredka tehnologije, ki zahteva ogromne investicije pretežno privatnega kapitala v telekomunikacije, je težko verjeti, da bo odlaganje vstopa konkurence in s tem zaščita monopolista (ki mogoče tega niti ne potrebuje več) kasneje omogočila lažje soočenje s konkurenco; prej je pričakovati zaostajanje. Upoštevati je namreč treba, da se bodo telekomunikacijske družbe v EU po popolnem odprtju trga zaradi močne konkurence, razvijale še hitreje. Tudi liberalizacija telekomunikacij v okviru Svetovne trgovinske organizacije krepi te tendence na svetovni ravni¹⁴. Težko je predvideti, s kakšno situacijo se bo naš operater soočil čez tri leta. Cena, ki jo bomo plačali za počasnejše odpiranje trga telekomunikacij, bo bolj dinamična in fleksibilna tuja konkurenca in manjši domači trg. Po napovedih Bangemannovega poročila se "čas izteka in če ne pospešimo, bodo mnoge koristi prišle prepozno ali nikoli" (Bangemann Group 1994).

Pri tem bi morali upoštevati, da hitrejše odpiranje trga telekomunikacij ni potrebno samo zaradi usklajevanja z zakonodajo EU¹⁵ (ki sicer omogoča celo prehodno obdobje do leta 2003), pač pa predvsem zaradi koristi, ki jih lahko ima od tega naše gospodarstvo pri krepitvi konkurenčnosti in vključevanju v procese internacionalizacije. Nedvomno pa bomo procese reform na področju telekomunikacij lažje izpeljali s hkratnim približevanjem in vstopom v EU, saj bomo lahko koristili pomoč za prilagajanje (PHARE in drugi programi in skladi), gospodarstvo pa bo imelo lažji dostop do strateških partnerjev.

LITERATURA

- Armstrong, Mark, Vickers, John. 1996. Regulatory Reform in Telecommunications in Central and Eastern Europe. *Economics of Transition*, vol.4, no.2, str. 295-318.
- Baer, S. Walter. 1996. Telecommunications Infrastructure Competition: The Costs of Delay. Dutton (ed.), *Information and Communication Technologies-Visions and Realities*, Oxford University Press, str. 353-370.
- Bangemann, Group. 1994. Europe and the Global Information Society: Recommendations to the European Council. High Level Group on Information-Society, Brussels.
- Doni, Rene. 1997. Swiss policy in the Sector of Telecommunications. Jaeger, Storgaard (eds.), *Telematics and Rural Development*, Research Centre of Bornholm, str.210-218.
- EU Accession Strategy of the Republic of Slovenia: Economic and Social Part (Draft). Ljubljana: Institute of Macroeconomic Analysis and Development, October 1997. Mimeo.

¹⁴ Sporazum Svetovne trgovinske organizacije o postopni sprostitvi mednarodne menjave osnovnih govornih storitev, ki vključuje tudi prisotnost tujih ponudnikov na domačem trgu, bo pričel veljati predvidoma sredi leta 1998, sklenilo pa ga je 69 članic. Slovenije ni med njimi, sporazum pa so med drugimi državami podpisale tudi Bolgarija, Češka, Madžarska, Poljska, Romunija in Slovaška. To je še en dokaz več, da ne sledimo tendencam v svetu na področju telekomunikacij.

¹⁵ Strategija vključevanja Slovenije v EU povzema takšno dinamiko uvajanja konkurence kot je opredeljena v zakonu o telekomunikacijah.

- Helm, Dieter, Jenkinson, Tim. 1997. The Assessment: Introducing Competition into Regulated Industries. Oxford Review of Economic Policy, Vol.,13, No.1, str. 1-14.
- IFC, World Bank, Private Investment in the Infrastructure of the Republic of Slovenia, december 1997.
- Isemann, Harald. 1998. Telekomunikacije v Avstriji. Vestnik, Evropska priloga, 12. marec, str.48.
- Kovač, Bogomir. 1998. Slovenski telekomunikacijski paradiž. Vestnik, Evropska priloga, 12. Marec, str.51.
- Mansel, Robin. 1996. Innovation in Telecommunication: Realizing National Policy Goals in a Global Marketplace. Dutton (ed.), Information and Communication Technologies-Visions and Realities, Oxford University Press, str. 371-386.
- Medved, Alfonz. 1997. Regulacija in liberalizacija telekomunikacij. Zbliževanje fiksnih in mobilnih omrežij ter storitev, referat na 6. delavnici o telekomunikacijah Elektrotehniške zveze Slovenije. Brdo, 17-18. november.
- OECD Communication Outlook 1997, Vol. I. OECD, 1997. 188 str.
- TELECONSULT: Phare; Alternative Models for the Development of Rural Telephony, Summary Report, 1997, 18 str.
- World Development Indicators 1997, World Bank.